

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

08, 06, 20 26

м. Київ

№ 899

**Про затвердження
Методичних рекомендацій
щодо розроблення стандартів
фахової передвищої освіти**

Відповідно до частини п'ятої статті 8 Закону України «Про фахову передвищу освіту», пункту 4.5 розділу 4 Положення про Науково-методичну раду Міністерства освіти і науки України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11 вересня 2015 року № 922 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 12 грудня 2024 року № 1728), з урахуванням рішення сектору фахової передвищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України від 03 червня 2026 року (протокол № 8)

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів фахової передвищої освіти, що додаються.

2. Визнати такими, що втратили чинність, накази Міністерства освіти і науки України:

1) від 13 липня 2020 року № 918 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів фахової передвищої освіти»;

2) від 24 грудня 2020 року № 1552 «Про унесення змін до таблиці 1 Пояснювальної записки Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів фахової передвищої освіти»;

3) від 10 січня 2024 року № 22 «Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів фахової передвищої освіти».

3. Департаменту забезпечення документообігу, контролю та інформаційних технологій (Єрко Інна) в установленому порядку зробити відмітку у справі архіву.

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Завгороднього Дмитра.

Міністр

Оксен ЛІСОВИЙ

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Наказ Міністерства освіти і науки
України**

08.06.26 № 899

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо розроблення стандартів фахової передвищої освіти

ВСТУП

Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів фахової передвищої освіти розроблено членами сектору фахової передвищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України.

Стандарти фахової передвищої освіти розробляються для кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій (НРК).

Стандарти фахової передвищої освіти використовуються закладами освіти, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-професійним ступенем фахового молодшого бакалавра (далі – заклади освіти), для визначення змісту та оцінювання результатів освітньої діяльності за освітньо-професійними програмами фахової передвищої освіти.

Стандарт фахової передвищої освіти визначає такі вимоги до освітньо-професійної програми:

- 1) перелік обов'язкових загальних та спеціальних компетентностей і результатів навчання здобувачів фахової передвищої освіти, зокрема з основ національного спротиву;
- 2) вимоги до попередньої освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою;
- 3) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття ступеня фахового молодшого бакалавра за відповідною спеціальністю;
- 4) форми атестації здобувачів фахової передвищої освіти;
- 5) вимоги до системи внутрішнього забезпечення якості фахової передвищої освіти;
- 6) вимоги професійних стандартів (за наявності).

Стандарти фахової передвищої освіти не встановлюють рекомендованих (примірних) переліків можливих спеціалізацій, крім випадків, передбачених законодавством.

Стандарти фахової передвищої освіти спеціальностей, необхідних для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання, можуть містити додаткові вимоги до правил прийому, структури освітньо-професійної програми, змісту освіти, організації освітнього процесу та атестації випускників.

Нормативний зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти для відповідних освітньо-професійних програм формується у термінах результатів навчання.

Стандарти фахової передвищої освіти розробляє, затверджує та оприлюднює на своєму офіційному вебсайті центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки (крім стандартів спеціалізованої фахової передвищої освіти) з урахуванням пропозицій галузевих державних органів, що забезпечують формування і реалізують державну політику у відповідних сферах, і галузевих об'єднань організацій роботодавців. Стандарти фахової передвищої освіти повинні бути придатними для гармонізації з відповідними професійними стандартами та стандартами вищої освіти в межах Національної рамки кваліфікацій.

Під час розроблення стандартів фахової передвищої освіти можуть бути використані окремі положення стандартів фахової передвищої освіти 2021-2025 років.

Стандарти спеціалізованої фахової передвищої освіти за кожною спеціальністю розробляються та затверджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідних сферах, і оприлюднюються на офіційних веб-сайтах цих органів та офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки протягом 10 робочих днів після їх затвердження.

Сектор фахової передвищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України та науково-методичні комісії з фахової передвищої освіти розробляють стандарти фахової передвищої освіти за участю представників науково-методичних комісій вищої освіти.

З метою врахування вимог ринку праці до розроблення стандартів залучаються представники роботодавців.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ (ТЕЗАУРУС)

Атестація здобувачів фахової передвищої освіти – встановлення відповідності результатів навчання здобувачів фахової передвищої освіти вимогам освітньо-професійної програми та/або вимогам програми єдиного державного кваліфікаційного іспиту.

Галузь знань – гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти широка предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей.

Категорії результатів навчання Національної рамки кваліфікацій:

- **відповідальність і автономія** – здатність особи застосовувати знання та навички самостійно і відповідально;

- **знання** – осмислена та засвоєна суб'єктом інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (знання фактів та уявлення) і теоретичні (концептуальні, методологічні);

- **комунікація** – взаємодія осіб з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

- **уміння / навички** – здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання проблем. Уміння / навички поділяються на когнітивні (що включають логічне, інтуїтивне та творче мислення) і практичні (що включають ручну вправність, застосування практичних способів (методів), матеріалів, знарядь та інструментів, комунікацію).

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) – система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти. Система ґрунтується на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковується у кредитах ЄКТС.

Єдиний державний кваліфікаційний іспит – стандартизована форма здійснення контролю досягнення здобувачем освіти результатів навчання, визначених стандартом фахової передвищої або вищої освіти, та оцінювання таких результатів навчання.

Кваліфікація – визнана суб'єктом, уповноваженим на це законодавством, та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей та/або результатів навчання.

Кваліфікаційна робота – це форма атестації, що може передбачатись на завершальному етапі здобуття рівня фахової передвищої освіти для встановлення відповідності набутих здобувачами результатів навчання (компетентностей) вимогам стандартів фахової передвищої освіти та Національної рамки кваліфікацій. Форми кваліфікаційної роботи включають (не обмежуючись зазначеним): дипломну роботу або дипломний проєкт.

Кваліфікаційний іспит – це форма атестації, що може передбачатись на завершальному етапі здобуття рівня фахової передвищої освіти для встановлення відповідності набутих здобувачами результатів навчання (компетентностей) вимогам стандартів фахової передвищої освіти та Національної рамки кваліфікацій.

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність:

- **загальні компетентності** – універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, є важливими для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача фахової передвищої освіти в різних галузях та для його особистісного розвитку;

- **спеціальні компетентності** – компетентності, актуальні для предметної області та важливі для успішної професійної та/або подальшої навчальної діяльності за певною спеціальністю.

Кредит Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (далі – кредит ЄКТС) – одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання. Обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 годин. Розрахункове навчальне навантаження здобувача вищої освіти протягом одного навчального року за денною або дуальною формою здобуття вищої освіти становить 60 кредитів ЄКТС.

Національна рамка кваліфікацій – системний і структурований за результатами навчання опис кваліфікаційних рівнів.

Освітньо-професійна програма у сфері фахової передвищої освіти – єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення визначених результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої та професійної кваліфікації.

Освітня кваліфікація – визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту

сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою компетентностей та/або результатів навчання.

Предметна область – частина наявних знань людства, що виокремлюється за ознакою спорідненого змісту.

Професійна кваліфікація (повна професійна кваліфікація) – визнана або присвоєна / підтверджена суб'єктом, уповноваженим на це законодавством, та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей та/або результатів навчання, що дає змогу здійснювати всі трудові функції, визначені відповідним професійним стандартом.

Професія, для якої запроваджено додаткове регулювання – вид професійної діяльності, доступ до якого, окрім наявності освіти відповідного рівня та спеціальності, визначається законом або міжнародним договором.

Результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Спеціалізація – складова спеціальності, що визначається закладом фахової передвищої освіти та передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну програму підготовки здобувачів фахової передвищої освіти.

Стандарт фахової передвищої освіти – сукупність вимог до освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти, які є спільними для всіх освітньо-професійних програм у межах певної спеціальності.

Часткова професійна кваліфікація – визнана або присвоєна/підтверджена суб'єктом, уповноваженим на це законодавством, та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей та/або результатів навчання, що дає змогу здійснювати частину трудових функцій, визначених відповідним професійним стандартом.

Якість фахової передвищої освіти – відповідність умов освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам фахової передвищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, яка забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти.

СТРУКТУРА СТАНДАРТУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Титульний аркуш

1. Преамбула

2. Загальна характеристика

- ступінь фахової передвищої освіти;
- шифр і найменування галузі знань;
- код і найменування спеціальності;

- форми здобуття освіти;
- освітня(і) кваліфікація(ї);
- професійна(і) кваліфікація(ї) (у разі присвоєння);
- кваліфікація в дипломі;
- опис предметної області;
- академічні та професійні права випускників;
- працевлаштування випускників (для спеціальностей, у межах яких передбачено створення освітньо-професійних програм з підготовки фахівців для професій, для яких запроваджене додаткове регулювання).

3. Обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття освітньо-професійного ступеня фахової передвищої освіти

4. Мінімальний обсяг практичної підготовки

5. Перелік компетентностей випускника

- загальні компетентності;
- спеціальні компетентності.

6. Нормативний зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання

7. Форми атестації здобувачів фахової передвищої освіти

- єдиний державний кваліфікаційний іспит (іспити) (за наявності);
- кваліфікаційна робота (проект) (за наявності);
- кваліфікаційний іспит (іспити) (за наявності).

8. Вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості фахової передвищої освіти

9. Вимоги професійних стандартів у разі їх наявності

- повна назва та реквізити професійного(их) стандарту(ів);
- особливості Стандарту фахової передвищої освіти, пов'язані з наявністю професійного стандарту.

10. Перелік нормативних документів, на яких базується Стандарт фахової передвищої освіти

Пояснювальна записка до Стандарту фахової передвищої освіти (не є складовою Стандарту)

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗРОБЛЕННЯ ЗМІСТУ СТАНДАРТУ**Титульний аркуш**

На титульному аркуші Стандарту фахової передвищої освіти вказуються затвердження Міністерством освіти і науки України, ступінь фахової передвищої освіти, що присуджують; шифр і найменування галузі знань, код і найменування спеціальності, вихідні дані.

Форма Титульного аркуша

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України

_____ 20__ № _____

СТАНДАРТ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИЙ СТУПІНЬ Фаховий молодший бакалавр

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ _____

(шифр і найменування галузі знань)

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ _____

(код і найменування спеціальності)

Видання офіційне
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київ

20__

1. Преамбула

У розділі:

- зазначається назва Стандарту фахової передвищої освіти, назва, дата та номер наказу, яким Стандарт затверджено та введено в дію;
- вказуються прізвища, власні імена, наукові ступені, вчені та педагогічні звання, кваліфікаційні категорії членів підкомісії науково-методичних комісій та додатково залучених розробників Стандарту, посади і найменування організацій, де вони працюють;
- дані про розгляд та схвалення Стандарту Науково-методичною комісією та сектором фахової передвищої освіти;
- інформацію про врахування пропозицій галузевих державних органів, що забезпечують формування і реалізують державну політику у відповідних сферах (за відповідними спеціальностями), об'єднань організацій роботодавців та осіб, які здійснювали фахову та методичну експертизу проєкту Стандарту.

У разі необхідності у розділі можуть бути наведені додаткові відомості (перевидання, внесення змін і доповнень тощо).

2. Загальна характеристика

Освітньо-професійний ступінь	Фаховий молодший бакалавр
Галузь знань	Зазначаються шифр і найменування галузі знань згідно з Переліком галузей знань і спеціальностей, затвердженим Кабінетом Міністрів України (зазначається чинна постанова КМУ).
Спеціальність	Зазначаються код і найменування спеціальності згідно з Переліком галузей знань і спеціальностей, затвердженим Кабінетом Міністрів України (зазначається чинна постанова КМУ).
Форми здобуття освіти	Зазначаються форми здобуття освіти відповідно до статті 47 Закону України «Про фахову передвищу освіту», за якими здійснюватиметься підготовка фахівців на рівні фахової передвищої освіти за відповідною спеціальністю.
Освітня кваліфікація	Освітня кваліфікація визначається згідно з частиною 5 статті 34 Закону України «Про освіту», частиною 2 статті 10 Закону України «Про фахову передвищу освіту» і складається з інформації про здобутий особою освітньо-професійний ступінь фахової передвищої освіти, спеціальність та спеціалізацію (за наявності), освітньо-професійну програму. У Стандарті фахової передвищої освіти зазначається: Фаховий молодший бакалавр з (назва спеціальності) за спеціалізацією (зазначити назву спеціалізації за наявності). Заклад освіти може самостійно запроваджувати спеціалізації, що зазначаються при присудженні освітньої кваліфікації особам, які успішно закінчили навчання за відповідними

	освітньо-професійними програмами, тому визначення переліків спеціалізацій у тексті стандарту не допускається, крім випадків, визначених законодавством. Наприклад: Фаховий молодший бакалавр з обліку і оподаткування.
Професійна(і) кваліфікація(ї)	У разі зазначення професійної кваліфікації у Стандарті фахової передвищої освіти подається стислий опис умов і порядку її присвоєння, із посиланням на відповідний Професійний стандарт, орган, що його затвердив, та/або на відповідне законодавство, міжнародні угоди.
Опис предметної області	Згідно з пунктом 15 Керівництва до МСКО-Г 2013: - об'єкт(и) вивчення та/або діяльності (процеси, явища тощо або проблеми, які вивчаються); - цілі навчання (очікуване застосування набутих компетентностей); - теоретичний зміст предметної області (основні поняття, концепції, принципи, специфічні для цієї предметної області); - методи, методики та технології (якими має оволодіти здобувач фахової передвищої освіти для застосування на практиці); - інструменти та обладнання (об'єкти/предмети, пристрої та прилади, які випускник має бути здатний застосовувати і використовувати в професійній діяльності). Обсяг опису предметної області не має перевищувати 200 слів. Зразки опису предметної області наведено в Додатку Г.
Академічні права випускників	Описуються права випускників щодо подальшого здобуття вищої освіти та/або у системі освіти дорослих. Не допускається обмеження академічних прав випускників через зазначення у Стандарті спеціальностей чи галузей знань для подальшого здобуття вищої освіти.

3. Обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття ступеня фахової передвищої освіти

Визначається обсяг освітньо-професійної програми у кредитах ЄКТС.

Загальні вимоги до обсягу освітньо-професійної програми:

Обсяг освітньо-професійної програми фахового молодшого бакалавра на основі профільної середньої освіти становить 120-180 кредитів ЄКТС, з яких до 60 кредитів ЄКТС може бути зараховано на підставі визнання результатів навчання осіб, які здобули профільну середню освіту за відповідним або спорідненим спеціальності профілем.

Мінімум 50 % обсягу освітньо-професійної програми має бути спрямовано на забезпечення результатів навчання за спеціальністю, визначених Стандартом фахової передвищої освіти.

Обсяг освітньо-професійної програми фахового молодшого бакалавра на основі базової середньої освіти становить до 240 кредитів ЄКТС, у тому числі

120 кредитів ЄКТС за інтегрованою з нею освітньою програмою профільної середньої освіти професійного спрямування, що відповідає галузі знань та/або спеціальності.

Мінімум 50 % обсягу освітньо-професійної програми має бути спрямовано на забезпечення результатів навчання за спеціальністю, визначених Стандартом фахової передвищої освіти.

Обсяг освітньо-професійної програми фахового молодшого бакалавра на основі професійної освіти, фахової передвищої освіти або вищої освіти визначається закладом освіти з урахуванням визнання раніше здобутих результатів навчання. Обсяг такої програми становить не менше 50 % загального обсягу освітньо-професійної програми на основі профільної середньої освіти.

Для освітньо-професійних програм, спрямованих на підготовку фахівців з професій, для яких запроваджене додаткове регулювання, додаткові вимоги можуть встановлюватися відповідно до професійних стандартів.

4. Мінімальний обсяг практичної підготовки

Стандарт встановлює мінімальний обсяг кредитів ЄКТС, призначених для практичної підготовки за спеціальністю.

5. Перелік компетентностей випускника

Загальні компетентності

Для освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр перелік загальних компетентностей обов'язково включає:

1. Здатність особи реалізовувати і захищати права та свободи людини і громадянина, відповідально ставитися до обов'язків громадянина, брати активну участь у суспільному житті, підтримувати розвиток демократичного суспільства та утверджувати верховенство права, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, пов'язаних з ідеями демократії та верховенства права, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; застосовувати принципи сталого розвитку, екологічної відповідальності та «зеленого» переходу у професійній діяльності відповідно до європейських підходів і практик.

2. Здатність спілкуватися українською мовою усно і письмово, зокрема при обговоренні питань професійної діяльності. Рекомендується зазначати у Стандартах необхідний рівень володіння українською мовою як рівень вільного володіння першого ступеня (C1) для громадян України (середній рівень другого ступеня (B2) для іноземних громадян), якщо вищі вимоги для очікуваної професійної діяльності не передбачені законодавством. Для спеціальностей / предметних спеціальностей, пов'язаних із вивченням української мови і літератури, рекомендується зазначати більш високі вимоги до рівня володіння українською мовою. Для осіб з порушеннями зору, слуху, мовлення відповідні вимоги застосовуються з урахуванням можливостей таких осіб.

3. Здатність спілкуватися іноземною, зокрема англійською, мовою усно і письмово, зокрема при обговоренні теоретичних питань предметної області

спеціальності, проблем та результатів очікуваної професійної діяльності. Для спеціальностей / предметних спеціальностей, безпосередньо пов'язаних із вивченням та/або застосуванням відповідних іноземних мов і літератури, міжнародних відносин тощо, а також у випадках, коли вищі вимоги для очікуваної професійної діяльності передбачені законодавством, рекомендується зазначати більш високі вимоги до рівня володіння іноземною (англійською) мовою. Для осіб з порушеннями зору, слуху, мовлення відповідні вимоги застосовуються з урахуванням можливостей таких осіб.

4. Здатність застосовувати знання та методи основ математики, природничих наук, інженерії та технологій у професійній діяльності.¹

5. Здатність застосовувати сучасні цифрові інструменти і технології, створювати цифровий контент, захищати інформацію у професійній діяльності;

6. Здатність до саморозвитку, до побудови, планування та розвитку професійної кар'єри, самонавчання, професійної адаптивності й навчання впродовж життя. підтримки власного фізичного і психічного здоров'я, участі у суспільному житті.

7. Здатність діяти творчо, ініціативно та наполегливо при вирішенні проблем, критично мислити, діяти у співпраці, планувати та керувати проектами, які мають культурну, соціальну чи фінансову цінність.

8. Здатність жити і працювати у мультикультурному та мультилінгвальному середовищі на основі розуміння та поваги до того, як ідеї та значення творчо виражаються та передаються в різних культурах і через види мистецтв та інших культурних форм, розвивати і застосовувати власні ідеї у професійній діяльності з відчуттям свого місця або ролі в суспільстві у різний спосіб та в різних контекстах.

9. Здатність діяти доброчесно, керуватися етичними нормами в особистій, навчальній та професійній діяльності, демонструвати нульову толерантність до корупції.

10. Здатність застосовувати знання і вміння з основ національного спротиву в умовах воєнного стану або у інших визначених законодавством випадках.

Спеціальні компетентності

Перелік рекомендованих спеціальних компетентностей корелює з описом відповідного кваліфікаційного рівня НРК. Орієнтовна кількість спеціальних компетентностей, як правило, не перевищує 10-15.

Спеціальні компетентності варто формулювати як здатності випускника вирішувати певні проблеми та завдання, отримувати певні результати, застосовувати у професійній діяльності певні теорії та методи тощо.

Наприклад: СК 07. Здатність застосовувати норми права у практичній діяльності.

Заклади освіти мають право використовувати інші формулювання спеціальних компетентностей і результатів навчання, забезпечуючи при цьому,

¹ Наведене формулювання може бути змінено розробниками стандартів з урахуванням особливостей спеціальностей фахової передвищої освіти.

щоб сукупність вимог освітньо-професійних програм повністю охоплювала всі вимоги Стандарту.

Стандарт визначає вимоги лише до спеціальних компетентностей, які є спільними для всіх можливих освітньо-професійних програм в межах спеціальності. Заклади освіти у своїй освітньо-професійній програмі може:

- формувати описи додаткових до Стандарту компетентностей;
- формувати узагальнені описи спеціальних компетентностей, що охоплюють відповідний перелік компетентностей Стандарту;
- формувати інший перелік спеціальних компетентностей, описи яких у сукупності охоплюють всі вимоги Стандарту;
- деталізувати описи спеціальних компетентностей Стандарту відповідно до спеціальності та/або спеціалізації.

Стандарт може встановлювати додаткові обов'язкові компетентності відповідно до вимог професійних стандартів для освітньо-професійних програм, що передбачають надання відповідної професійної кваліфікації та/або спрямовані на підготовку фахівців з професій, для яких запроваджене додаткове регулювання.

З метою забезпечення кореляції визначених компетентностей (результатів навчання), зазначених у Стандарті, з НРК у процесі розроблення Стандарту використовується матриця відповідності визначених Стандартом компетентностей / результатів навчання категоріям результатів навчання Національної рамки кваліфікацій, яка є інформаційним додатком до Стандарту (Таблиця 1 Пояснювальної записки).

Ця таблиця використовується для розроблення компетентностей та результатів навчання. Необхідно звернути увагу, що компетентності випускника відображають погляд зовнішніх зацікавлених сторін (стейкхолдерів): державних органів, підприємств, організацій роботодавців, професійних асоціацій, випускників тощо на освітню та/або професійну підготовку і мають забезпечити здатність випускника до працевлаштування.

6. Нормативний зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання

Зазначені у Стандарті результати навчання визначають нормативний зміст підготовки у межах спеціальності.

Рекомендована кількість становить 15-25 результатів навчання, які корелюються з визначеним вище переліком загальних і спеціальних компетентностей.

Перелік результатів навчання обов'язково охоплює такі результати навчання:

«Знати і розуміти принципи академічної доброчесності та положення антикорупційного законодавства, застосовувати їх у навчальній та професійній діяльності, під час прийняття етичних рішень відповідно до норм доброчесності»;

«Застосовувати знання і вміння у сфері національного спротиву для захисту незалежності України, її державного суверенітету та територіальної цілісності,

прав і свобод людини і громадянина, надання допомоги Збройним Силам України у їхній діяльності».

Стандарт визначає вимоги лише до результатів навчання, які є спільними для всіх можливих освітньо-професійних програм у межах спеціальності. Заклад фахової передвищої освіти у своїй освітньо-професійній програмі визначає очікувані програмні результати навчання та може:

- формулювати описи додаткових до Стандарту результатів навчання;
- формулювати узагальнені описи результатів навчання, що охоплюють відповідний перелік компетентностей Стандарту;
- формулювати інший перелік результатів навчання, описи яких у сукупності охоплюють всі вимоги Стандарту;
- деталізувати описи результатів навчання Стандарту відповідно до спеціальності.

Результати навчання за освітньо-професійною програмою відображають узгоджені очікування та вимоги зацікавлених сторін: здобувачів фахової передвищої освіти, науково-педагогічних, педагогічних працівників, керівництва закладів фахової передвищої освіти, роботодавців.

Стандарт може встановлювати додаткові обов'язкові результати навчання для освітньо-професійних програм, що передбачають надання певної професійної кваліфікації та/або спрямовані на підготовку фахівців для професій, для яких запроваджено додаткове регулювання.

Результати навчання мають відповідати таким критеріям:

- бути чіткими і однозначними, даючи змогу окреслити зміст вимог до здобувача фахової передвищої освіти;
- бути діагностичними (тобто результати навчання повинні мати об'єктивні ознаки їх досягнення чи недосягнення);
- бути вимірюваними (має існувати спосіб та шкала для вимірювання досягнення результату прямими або непрямыми методами, рівнів досягнення складних результатів);
- бути сформульованими відповідно до правил (подано далі).

При формулюванні результатів навчання необхідно:

1. Визначити, якій сфері та якому ієрархічному рівню має відповідати результат навчання.
2. Визначити дієслово відповідного рівня.
3. Вказати предмет вивчення або предмет дії (іменник, що вживається за дієсловом).
4. За необхідності навести умови / обмеження, за яких необхідно демонструвати результат навчання.

Наприклад:

РН 02. Спілкуватися іноземною мовою усно і письмово на рівні, достатньому для обговорення професійних питань, пошуку необхідної інформації з питань агрономії.

РН 05. Застосовувати математичний інструментарій для розв'язання прикладних завдань у сфері обліку і оподаткування.

РН 11. Оцінювати ризики здійснення маркетингової діяльності в умовах певної невизначеності маркетингового середовища.

З метою забезпечення узгодженості визначених результатів навчання та компетентностей, зазначених у Стандарті у процесі розроблення Стандарту використовується матриця відповідності визначених Стандартом результатів навчання та компетентностей (Таблиця 2 Пояснювальної записки Стандарту).

Для забезпечення системності та ідентичності під час опису результатів навчання рекомендовано використовувати одну із визнаних класифікацій, зокрема за авторством Б. Блума (Додатки А, Б до Методичних рекомендацій).

7. Форми атестації здобувачів фахової передвищої освіти

Форми атестації здобувачів фахової передвищої освіти	Визначаються форми атестації здобувачів фахової передвищої освіти за конкретною спеціальністю. Атестація здійснюється за такими формами (перелік є відкритим і може доповнюватися при розробленні стандартів): - публічного захисту (демонстрації) кваліфікаційної роботи; - кваліфікаційного іспиту (іспитів); - єдиного державного кваліфікаційного іспиту (іспитів) за спеціальністю в установленому порядку. Необхідно обрати одну або дві обов'язкові форми атестації.
Вимоги до кваліфікаційної роботи (за наявності)	Обсяг (кількість сторінок або знаків) та структура роботи визначається нормативними документами закладу освіти. Кваліфікаційна робота не має містити академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Узагальнені вимоги до кваліфікаційної роботи слід формулювати на основі визначених Стандартом компетентностей. Кваліфікаційна робота має бути оприлюднена на офіційному сайті або у репозитарії закладу освіти. Оприлюднення кваліфікаційних робіт, що містять інформацію з обмеженим доступом, здійснювати відповідно до вимог законодавства.
Вимоги до кваліфікаційного/єдиного державного кваліфікаційного іспиту (іспитів) (за наявності)	Кваліфікаційний іспит (іспити) має бути спрямований на перевірку досягнення результатів навчання, визначених Стандартом та освітньо-професійною програмою. Указуються, за наявності, вимоги щодо структури та/або особливих умов проведення кваліфікаційного іспиту (іспитів). Вимоги до єдиного державного кваліфікаційного іспиту (іспитів) встановлюються законодавством.

Вимоги до публічного захисту кваліфікаційної роботи (демонстрації) (за наявності)	Указуються, за наявності, вимоги щодо процедури та/або особливих умов проведення публічного захисту (демонстрації).
--	---

При визначенні вимог Стандарту щодо атестації здобувачів фахової передвищої освіти не слід запроваджувати вимоги, що обмежують академічну автономію закладів фахової передвищої освіти. Зокрема вимоги до кваліфікаційної роботи не можуть визначати перелік та зміст регуляторних документів закладів фахової передвищої освіти, терміни подання та оприлюднення тощо.

8. Вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості фахової передвищої освіти²

У закладі фахової передвищої освіти повинна функціонувати система забезпечення закладом фахової передвищої освіти якості освітньої діяльності та якості фахової передвищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості), яка передбачає здійснення таких процедур і заходів:

1) визначення та оприлюднення політики, принципів та процедур забезпечення якості фахової передвищої освіти, що інтегровані до загальної системи управління закладом фахової передвищої освіти, узгоджені з його стратегією і передбачають залучення внутрішніх та зовнішніх заінтересованих сторін;

2) визначення і послідовне дотримання процедур розроблення освітньо-професійних програм, які забезпечують відповідність їх змісту стандартам фахової передвищої освіти та професійним стандартам (за наявності), декларованим цілям, урахування позицій заінтересованих сторін, чітке визначення кваліфікацій, що присуджуються та/або присвоюються, які мають бути узгоджені з Національною рамкою кваліфікацій;

3) здійснення за участю здобувачів освіти моніторингу та періодичного перегляду освітньо-професійних програм з метою гарантування досягнення встановлених для них цілей та їх відповідності потребам здобувачів фахової передвищої освіти і суспільства, включаючи опитування здобувачів фахової передвищої освіти;

4) забезпечення дотримання вимог правової визначеності, оприлюднення та послідовного дотримання нормативних документів закладу фахової передвищої освіти, що регулюють усі стадії підготовки здобувачів фахової передвищої освіти (прийом на навчання, організація освітнього процесу, визнання результатів навчання, переведення, відрахування, атестація тощо);

² Цей текст є вичерпним за змістом відповідного розділу Стандарту, за винятком тих спеціальностей, для яких згідно з регуляторними актами уповноважених органів центральної виконавчої влади та/або згідно із зобов'язаннями України за міжнародними угодами встановлені додаткові вимоги.

5) забезпечення релевантності, надійності, прозорості та об'єктивності оцінювання, що здійснюється у рамках освітнього процесу;

6) визначення та послідовне дотримання вимог щодо компетентності педагогічних (науково-педагогічних) працівників, застосовування чесних і прозорих правил прийняття на роботу та безперервного професійного розвитку персоналу;

7) забезпечення необхідного фінансування освітньої та викладацької діяльності, а також адекватних та доступних освітніх ресурсів і підтримки здобувачів фахової передвищої освіти за кожною освітньо-професійною програмою;

8) забезпечення збирання, аналізу і використання відповідної інформації для ефективного управління освітньо-професійними програмами та іншою діяльністю закладу освіти;

9) забезпечення публічної, зрозумілої, точної, об'єктивної, своєчасної та легкодоступної інформації про діяльність закладу та всі освітньо-професійні програми, умови і процедури присвоєння ступеня фахової передвищої освіти та кваліфікацій;

10) забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів фахової передвищої освіти та здобувачами фахової передвищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної внутрішньої системи забезпечення академічної доброчесності;

11) періодичне проходження процедури зовнішнього забезпечення якості фахової передвищої освіти;

12) залучення здобувачів фахової передвищої освіти та роботодавців як повноправних партнерів до процедур і заходів забезпечення якості освіти;

13) забезпечення дотримання студентоорієнтованого навчання в освітньому процесі;

14) здійснення інших процедур і заходів, визначених законодавством, установчими документами закладів фахової передвищої освіти або відповідно до них.

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості фахової передвищої освіти закладу фахової передвищої освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти) за поданням такого закладу може оцінюватися центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти або акредитованими ним незалежними установами оцінювання та забезпечення якості фахової передвищої освіти на предмет її відповідності вимогам до системи забезпечення якості фахової передвищої освіти, що затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки за поданням центрального органу виконавчої влади із забезпечення якості освіти.

9. Вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності)

Зазначається інформація про наявні професійні стандарти (національних та міжнародних організацій) (назва документа, реквізити та/або посилання), які враховані у Стандарті фахової передвищої освіти та/або є важливими для врахування в процесі побудови та реалізації освітньо-професійної програми.

Надання цієї інформації обов'язкове у разі зазначення в Стандарті професійної кваліфікації, яка присвоюється випускникам.

Повна назва Професійного(их) стандарту(ів), його (їх) реквізити та (або) посилання на документ(и)	
Особливості Стандарту фахової передвищої освіти, пов'язані з наявністю певного Професійного стандарту	

10. Перелік нормативних документів, на яких базується Стандарт фахової передвищої освіти

Зазначаються національні нормативно-правові акти та міжнародні документи, що регулюють відповідну галузь знань і спеціальність, рекомендовані джерела, використання яких може сприяти розробленню освітньо-професійної програми за спеціальністю.

Пояснювальна записка

Пояснювальна записка містить інформацію та рекомендації, які розробники Стандарту вважають за необхідне довести до уваги користувачів Стандарту, але які не визначені як обов'язкові до виконання. Пояснювальна записка складається у довільній формі та схвалюється відповідною підкомісією Науково-методичної комісії. Вона не потребує подальшого погодження та/або затвердження.

Слід враховувати, що присвоєння професійних кваліфікацій регламентується відповідним нормативно-правовими актами (зокрема, відповідними професійними стандартами).

Забезпечення академічної доброчесності спрямоване на (але не виключно) запобігання та виявлення академічного плагіату, а також запобігання іншим проявам недоброчесності і корупції (необ'єктивне оцінювання, конфлікт інтересів, хабарництво тощо) в діяльності закладу освіти.

Обов'язковими складовими пояснювальної записки є матриці відповідності (Таблиці 1 і 2).

Під час формулювання складових опису предметної області спеціальності розробники Стандарту можуть керуватися наказом Міністерства освіти і науки України від 31.12.2025 № 1734 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо відповідності освітніх програм спеціальностям, за яким здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, та деталізованим галузям Міжнародної стандартної класифікації освіти ISCED-F 2013 та описів предметних областей спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти».

Матриця відповідності визначених Стандартом компетентностей/результатів навчання категоріям результатів навчання
 Національної рамки кваліфікації
 (на прикладі фахового молодшого бакалавра -- 5 рівня НРК)

Таблиця 1

Класифікація компетентностей (результатів навчання) за НРК	Знання	Уміння/навички	Комунікація	Відповідальність та автономія
	Зн1 Всесвітні спеціалізовані емпіричні та теоретичні знання у сфері навчання та/або професійної діяльності усвідомлення меж цих знань	Ум1 Широкий спектр когнітивних та практичних умінь/навичок, необхідних для розв'язання складних задач у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання Ум2 Знаходження творчих рішень або відповідей на чітко визначені конкретні та абстрактні проблеми на основі ідентифікації та застосування даних Ум3 Планування, аналіз, контроль та оцінювання власної роботи та роботи інших осіб у спеціалізованому контексті	К1 Взаємодія з колегами, керівниками та клієнтами у питаннях, що стосуються розуміння, навичок та діяльності у професійній сфері та/або у сфері навчання К2 Донесення до широкого кола осіб (колеги, керівники, клієнти) власного розуміння, знань, суджень, досвіду, зокрема у сфері професійної діяльності	АВ1 Організація та нагляд (управління) в контекстах професійної діяльності або навчання в умовах непередбачуваних змін АВ2 Покращення результатів власної діяльності і роботи інших АВ3 Здатність продовжувати навчання з деяким ступенем автономії
Загальні компетентності				
ЗК1	Зн1		К1	
ЗК2		Ум1		
ЗКп				АВ1
Спеціальні компетентності				
СК1				
СК2		Ум1		АВ2
СКп	Зн2		К2	

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ СТАНДАРТУ

Аркуші документа повинні мати поля, мм: ліве – 25, праве – 10, верхнє – 20, нижнє – 15.

Текст друкується через один міжрядковий інтервал з використанням гарнітури Times New Roman та шрифту розміром 14 друкарських пунктів (у таблицях пояснювальної записки розміром 10-12 друкарських пунктів).

Номери сторінок ставлять посередині верхнього поля сторінки арабськими цифрами без зазначення слова «сторінка» та розділових знаків. Перша сторінка не нумерується.

Розділи нумеруються арабськими цифрами.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 06.06.2019 № 2745-VIII
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. Закон України «Про професійну освіту» від 01.03.2026 № 1206-IX.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20#Text>
5. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13.12.2022 № 2834-IX.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#T>
6. Закон України «Про академічну доброчесність» від 18 грудня 2025 року № 4742-IX.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>
7. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
8. Постанова КМУ від 1 квітня 2026 року № 438 «Про затвердження Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС)».
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2026-%D0%BF#Text>
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (зі змінами).
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>
10. Постанова Кабінету Міністрів від 29.04.2015 № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти» (із змінами)
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text>
11. Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.11.2024 №1625 «Про особливості запровадження змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти,

затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 року № 1021», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03 грудня 2024 року за № 1833/43178.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1833-24#Text>

12. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.05.2023 №510 «Про затвердження Типового положення про організацію освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти та Положення про практичну підготовку здобувачів фахової передвищої освіти», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 червня 2023 р. за № 1055/40111

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-23#Text>

13. Наказ Міністерства освіти і науки України від 27.03.2025 № 512 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти».

URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS41166>

14. Наказ Міністерства освіти і науки України від 31.12.2025 № 1734 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо відповідності освітніх програм спеціальностям, за яким здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, та деталізованим галузям Міжнародної стандартної класифікації освіти ISCED-F 2013 та описів предметних областей спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти».

URL: https://old.nmu.org.ua/ua/content/infrastructure/structural_divisions/science_met_dep/Наказ%20МП%20ОПО.pdf

15. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.02.2022 № 130 «Про затвердження Порядку визнання у вищій і фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти».

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22>

16. Наказ Держспоживстандарту від 28.10.2010 № 327 «Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003:2010».

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10>

17. Проект ЄС TUNING (прикладі результатів навчання, компетентностей).

URL: <http://www.unideusto.org/tuningeu/>

18. Методичні рекомендації щодо розроблення освітньо-професійної програми та навчального плану підготовки здобувачів фахової передвищої освіти.

URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/Metodichni_rekomendacii_rozroblennya_OOP_FPO_2022.pdf

19. EQF (Європейська рамка кваліфікацій).

URL: <https://europass.europa.eu/uk/what-european-qualification-framework-eqf>

20. ISCED (Міжнародна стандартна класифікація освіти, МСКО) 2011.

URL: <https://www.uis.unesco.org/en/methods-and-tools/isced>

21. ISCED-F (Міжнародна стандартна класифікація освіти -Галузі, МСКО-Г) 2013.

URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235049>

Генеральний директор
директорату професійної освіти

Ірина ШУМІК

А. КЛАСИФІКАЦІЯ ЗА Б. БЛУМОМ

Класифікації навчальних цілей є інструментом, що допомагає визначити та структурувати результати навчання. Нижче наведена класифікація, розроблена під керівництвом Б. Блума для когнітивної або пізнавальної сфери (B. S. Bloom, 1956, Anderson, 2001), ціннісної, афективної або емоційної сфери (W. Krathwohl, 1964) та психомоторної або маніпуляційної сфери (E. H. Simpson, 1966, R. H. Dave, 1967, S. R. Kibler, 1970, A. J. Harrow, 1972). Класифікація – ієрархія результатів навчання (навчальних цілей), сформульованих у діяльнісних термінах (дієсловах). Класифікація є загальноприйнятою в міжнародному освітньому середовищі.

Класифікація в когнітивній (пізнавальній) сфері

1. Запам'ятовування, знання (Remembering, Knowledge) – здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи цілісні теорії тощо)

2. Розуміння (Comprehension, Understanding) – здатність розуміти та інтерпретувати вивчене. Це означає вміння пояснити факти, правила, принципи; перетворити словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань.

3. Застосування (Applying) – здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях, наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач.

4. Аналіз (Analysing) – здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних.

5. Синтез (Synthesis, Створення, Creating) – здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю.

6. Оцінювання (Evaluation, Evaluating) – здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі.

Для формулювання результатів навчання використовуються такі дієслова:

Знання	називати, впорядковувати, збирати, визначати, описувати, знаходити, перевіряти, дублювати, помічати, складати список, повторювати, відтворювати, показувати, казати, установлювати зв'язок тощо.
Розуміння	класифікувати, асоціювати з, змінювати, з'ясовувати, перетворювати, будувати, описувати, обговорювати, виділяти, оцінювати, пояснювати, виражати, розширювати, ідентифікувати, ілюструвати, інтерпретувати, робити висновок, пояснювати різницю між, розпізнавати, передбачати, доповідати, вибирати, переглядати, перекладати, знаходити рішення тощо.

Застосування знань	застосовувати, змінювати, обчислювати, оцінювати, вибирати, демонструвати, розробляти, виявляти, завершувати, знаходити, ілюструвати, модифікувати, організовувати, передбачити, готувати, відносити до, планувати, вибирати, показувати, перетворювати, використовувати, окреслювати та інші.
Аналіз	упорядковувати, аналізувати, розділяти на складові, обчислювати, розділяти на категорії, порівнювати, класифікувати, поєднувати, протиставляти, критикувати, дискутувати, визначати, робити висновок, виводити, виділяти, розділяти, оцінювати, випробовувати, експериментувати, ілюструвати, досліджувати, співвідносити, тестувати тощо.
Синтез	аргументувати, упорядковувати, поєднувати, класифікувати, збирати, копіїювати, проектувати, розробляти, пояснювати, встановлювати, формулювати, узагальнювати, інтегрувати, модифікувати, організовувати, планувати, пропонувати, реконструювати, установлювати зв'язок із, підсумовувати та інші.
Оцінювання	оцінювати, встановлювати, аргументувати, вибирати, поєднувати, порівнювати, робити висновок, співставляти, критикувати, захищати, пояснювати, рейтингувати, розсуджувати, виміряти, передбачати, рекомендувати, співвідносити з, узагальнювати, ухвалювати тощо.

Класифікація в емоційній (афективній) сфері

1. Сприйняття (Receiving). Характеризує бажання (направленість) студента отримувати необхідну інформацію (уважне вислуховування співрозмовника, чутливість до соціальних проблем тощо).

2. Реагування (Responding). Стосується активної участі студента в освітньому процесі (виявлення інтересу до предмета, бажання висловлюватися, робити презентацію, брати участь у дискусіях, бажання пояснювати та допомагати іншим).

3. Ціннісна орієнтація (Valuing). Коливається в діапазоні від звичайного визнання певних цінностей до активної їх підтримки. Приклади: віра в демократичні цінності, визнання ролі науки в повсякденному житті, турбота про здоров'я оточуючих, повага до індивідуального та культурного різноманіття.

4. Організація та концептуалізація (Organization and Conceptualization). Стосується процесів, з якими стикаються особи, коли треба поєднати різні цінності, вирішити конфлікти між ними, засвоїти певну систему цінностей. Приклади: особа визнає необхідність балансу між свободою та відповідальністю в демократичному суспільстві, визнає власну відповідальність за свої вчинки, сприймає стандарти професійної етики, адаптує свою поведінку до прийнятих системних цінностей.

5. Характеристика системи цінностей (Characterization by a Value or Value Set). На цьому рівні особа має сформовану систему цінностей, що визначає її відповідну послідовну та передбачувану поведінку. Приклади: самостійність і відповідальність у роботі, професійна повага до етичних принципів, демонстрація доброї професійної, соціальної та емоційної поведінки, здорового способу життя тощо.

Для формулювання результатів навчання використовуються такі дієслова:

Сприйняття	затитувати, вибирати, описувати, слідувати, давати, тримати, ідентифікувати, знаходити, називати, вказувати на, обирати, сидіти прямо, відповідати, використовувати, сприймати
Реагування	давати відповіді, пояснювати, розуміти пояснення, допомагати, задовольняти критерії, відповідати вимогам, обговорювати, дискутувати, вітати, сприяти, зараховувати до категорії, виконувати, тренуватися, представляти, читати, відтворювати, звітувати, повідомляти, обирати, розповідати, писати, намагатися, брати участь
Ціннісна орієнтація	завершувати, описувати, розрізняти, пояснювати, слідувати, формувати, ініціювати, запрошувати, приєднуватися, виправдовувати, доводити, пропонувати, читати, звітувати, повідомляти, ділитися, вивчати, працювати, співпрацювати
Організація та концептуалізація	дотримуватися, перетворювати, впорядковувати, поєднувати, порівнювати, завершувати, захищати, виправдовувати, пояснювати, узагальнювати, виявляти, інтегрувати, змінювати, пристосовувати, організовувати, готувати, співвідносити, створювати, синтезувати, інтегрувати
Характеристика за системою цінностей	діяти, розмежовувати, демонструвати, впливати, слухати, змінювати, виконувати, практикувати, пропонувати, кваліфікувати, ставити питання, переглядати, служити, вирішувати, розв'язувати, використовувати, перевіряти, кидати виклик, організовувати, осуджувати, поширювати

Класифікація у психомоторній сфері

1. Імітація (Imitation). Споглядання за поведінкою іншої особи та її копіювання.

2. Відтворення маніпуляцій (Manipulation). Виконання певних дій за допомогою інструкцій та практичних навичок.

3. Досягнення точності (Develop Precision). Здатність виконувати завдання при невеликій кількості помилок і робити це точніше без наявності фахової допомоги. На цьому етапі навичка вважається засвоєною.

4. Поєднання (Articulation). Здатність координувати серію дій за допомогою поєднання двох або більше навичок для виконання нетипових операцій. Ці складові можуть модифікуватися, щоб відповідати певним вимогам або для розв'язку задачі.

5. Натуралізація (Naturalization). Демонстрація високого рівня виконання в природному стилі («не роздумуючи»). Навички при цьому поєднуються, упорядковуються та виконуються стабільно і легко, поєднується розуміння, здатність та майстерність. Коли студенти досягають цього рівня, вони здатні створювати свої власні варіанти виконання навички та вчити інших.

Для формулювання результатів навчання використовуються такі дієслова:

Імітація	копіювати, наслідувати, повторювати, дотримуватися, спостерігати, ідентифікувати, впізнавати, імітувати, відтворювати, пробувати
Маніпуляція	відтворювати, будувати, виконувати, впроваджувати
Досягнення рівня точності	демонструвати, завершувати, показувати, калібрувати, контролювати, вдосконалювати, практикувати, відпрацьовувати

Продовження додатка

Поєднання	конструювати, вирішувати, координувати, комбінувати, інтегрувати, адаптувати, розробляти, формулювати, модифікувати, вдосконалювати, навчати
Натуралізація	проектувати, виокремлювати, управляти, винаходити, керувати проектом

Б. КЛАСИФІКАЦІЯ ЗА Б. БЛУМОМ, МОДИФІКОВАНА А. Г. ШЕВЦОВИМ, В. О. КЛИМЧУКОМ

Класифікація в когнітивній (пізнавальній) сфері

1. Знання – здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо).

2. Розуміння – здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань.

3. Застосування – здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосовувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач).

4. Аналіз – здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних.

5. Синтез – здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю.

6. Оцінювання – здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі.

7. Створення (творчість) – здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатомірності та альтернативності сучасної культури.

Для формулювання результатів навчання використовуються такі дієслова:

Знання	називати, впорядковувати, збирати, визначати, описати, знаходити, перевіряти, дублювати, помічати, складати список, повторювати, відтворювати, показувати, казати, установлювати зв'язок тощо.
Розуміння	класифікувати, асоціювати з, змінювати, з'ясовувати, перетворювати, будувати, описувати, обговорювати, виділяти, оцінювати, пояснювати, виражати, розширювати, ідентифікувати, ілюструвати, інтерпретувати, робити висновок, пояснювати різницю між, розпізнавати, передбачати, доповідати, вибирати, переглядати, перекладати, знаходити рішення тощо.
Застосування знань	застосовувати, змінювати, обчислювати, оцінювати, вибирати, демонструвати, розробляти, виявляти, завершувати, знаходити, ілюструвати, модифікувати, організовувати, передбачати, готувати, зараховувати до, планувати, вибирати, показувати, перетворювати, використовувати, окреслювати та інші.

Аналіз	упорядковувати, аналізувати, розділяти на складові, обчислювати, розділяти на категорії, порівнювати, класифікувати, поєднувати, протиставляти, критикувати, дискутувати, визначати, робити висновок, виводити, виділяти, розділяти, оцінювати, випробовувати, експериментувати, ілюструвати, досліджувати, співвідносити, тестувати тощо.
Синтез	аргументувати, упорядковувати, поєднувати, класифікувати, збирати, компілювати, проєктувати, розробляти, пояснювати, встановлювати, формулювати, узагальнювати, інтегрувати, модифікувати, організовувати, планувати, пропонувати, реконструювати, установлювати зв'язок із, підсумовувати та інші.
Оцінювання	оцінювати, встановлювати, аргументувати, вибирати, поєднувати, порівнювати, робити висновок, критикувати, захищати, пояснювати, рейтингувати, розсуджувати, виміряти, передбачати, рекомендувати, співвідносити з, узагальнювати, ухвалювати тощо.
Створення (творчість)	генерувати, створювати, пропонувати, придумувати, розробляти, планувати, писати, будувати, складати, робити

Класифікація у ціннісно-мотиваційній сфері

1. Навчальна спрямованість. Характеризує бажання (направленість) студента отримувати необхідну інформацію (уважне вислуховування співбесідника, чутливість до соціальних проблем тощо).

2. Соціальне реагування та комунікативність. Стосується активної участі студента в освітньому процесі (виявлення інтересу до предмета, бажання висловлюватися, робити презентацію, брати участь у дискусіях, бажання пояснювати та допомагати іншим), здатність емпатійно взаємодіяти, вміти вступати в комунікацію, бути зрозумілим, невимушено спілкуватися.

3. Ціннісна орієнтація. Коливається в діапазоні від звичайного визнання певних цінностей до активної їх підтримки. (Приклади: віра в демократичні цінності, визнання ролі науки в повсякденному житті, турбота про здоров'я оточення, повага до індивідуального та культурного різноманіття).

4. Ціннісна організація та концептуалізація. Стосується процесів, з якими стикаються особи, коли треба поєднати різні цінності, вирішити конфлікти між ними, засвоїти певну систему цінностей. Приклади: особа визнає необхідність балансу між свободою та відповідальністю в демократичному суспільстві, визнає власну відповідальність за свої вчинки, сприймає стандарти професійної етики, адаптує свою поведінку до прийнятих системних цінностей.

5. Ціннісна детермінація. На цьому рівні особа має сформовану систему цінностей, що визначає її відповідну послідовну та передбачувану поведінку. Приклади: самостійність і відповідальність у роботі, професійна повага до етичних принципів, демонстрація доброї професійної, соціальної та емоційної поведінки, здорового способу життя тощо.

Для формулювання результатів навчання використовуються такі дієслова:

Навчальна спрямованість	запитувати, вибирати, описувати, слідувати, давати, тримати, ідентифікувати, знаходити, називати, вказувати на, обирати, сидіти прямо, відповідати, використовувати, сприймати
Соціальне реагування та комунікативність	давати відповіді, пояснювати, розуміти пояснення, допомагати, задовольняти критерії, відповідати вимогам, обговорювати, дискутувати, вітати, сприяти, зараховувати до категорії, виконувати, тренуватися, представляти, читати, відтворювати, звітувати, повідомляти, обирати, розповідати, писати, намагатися, брати участь
Ціннісна орієнтація	завершувати, описувати, розрізняти, пояснювати, слідувати, формувати, ініціювати, запрошувати, приєднуватися, виправдовувати, доводити, пропонувати, читати, звітувати, повідомляти, ділитися, вивчати, працювати, співпрацювати
Ціннісна організація та концептуалізація	дотримуватися, перетворювати, впорядковувати, поєднувати, порівнювати, завершувати, захищати, виправдовувати, пояснювати, узагальнювати, виявляти, інтегрувати, змінювати, пристосовувати, організовувати, готувати, співвідносити, створювати, синтезувати, інтегрувати
Ціннісна детермінація	діяти, розмежовувати, демонструвати, впливати, слухати, змінювати, виконувати, практикувати, пропонувати, кваліфікувати, ставити питання, переглядати, служити, вирішувати, розв'язувати, використовувати, перевіряти, кидати виклик, організовувати, осуджувати, поширювати

Класифікація у психомоторній (діяльнісній) сфері

1. Імітація. Споглядання за поведінкою іншої особи та її копіювання.
2. Відтворення маніпуляцій. Виконання певних дій за допомогою інструкцій та практичних навичок.
3. Досягнення точності. Здатність виконувати завдання при невеликій кількості помилок і робити це точніше без наявності фахової допомоги. На цьому етапі навичка вважається засвоєною.
4. Поєднання. Здатність координувати серію дій за допомогою поєднання двох або більше навичок для виконання нетипових операцій. Ці складові можуть модифікуватися, щоб відповідати певним вимогам або для розв'язку задачі.
5. Натуралізація. Демонстрація високого рівня виконання в природному стилі («не роздумуючи»). Навички при цьому поєднуються, упорядковуються та виконуються стабільно і легко, поєднується розуміння, здатність та майстерність. Коли студенти досягають цього рівня, вони здатні створювати свої власні варіанти виконання навички та вчити інших.

Для формулювання результатів навчання використовуються такі дієслова:

Імітація	копіювати, наслідувати, повторювати, дотримуватися, спостерігати, ідентифікувати, впізнавати, імітувати, відтворювати, пробувати
Маніпуляція	відтворювати, будувати, виконувати, впроваджувати

Досягнення рівня точності	демонструвати, завершувати, показувати, калібрувати, контролювати, вдосконалювати, практикувати, відпрацьовувати
Поєднання	конструювати, вирішувати, координувати, комбінувати, інтегрувати, адаптувати, розробляти, формулювати, модифікувати, вдосконалювати, навчати
Натуралізація	проектувати, виокремлювати, управляти, винаходити, керувати проектом

В. КОМОНІКЕ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Комоніке визначають філософію ЄТВО – компетенційний підхід, результати навчання, визнання, якість, довіра, відповідальність.

1999	2001	2003	2005	2007	2009	2012	2015	2018
<i>Bologna Declaration</i>	<i>Prague Committee</i>	<i>Berlin Committee</i>	<i>Bergen Committee</i>	<i>London Committee</i>	<i>Leuven Committee</i>	<i>Vienna Committee</i>	<i>Yerevan Committee</i>	<i>Paris Committee</i>
<i>Mobility/ Мобільність</i>	<i>Social dimension of mobility/ Соціальний вимір мобільності</i>	<i>Portability of loans and grants/ Мобільність позик і грантів</i>	<i>Attention to visa and work permits/ Увага до дозволів на роботу</i>	<i>Challenges of visa and work permits, pension systems and recognition/ Виклики дозволів на візу та роботу, пенсійних систем та визнання</i>	<i>Benchmark of 20% by 2020 for student mobility/ Показник 20% до 2020 р. для мобільності студентів</i>	<i>Explore ways to achieve automatic recognition of academic qualification/ Дослідження шляхів досягнення автоматичного визнання академічної кваліфікації</i>	<i>Implementation of key commitments/ Виконання ключових зобов'язань</i>	<i>European student card/ Європейський картки студентський квиток</i>
<i>Easily readable and comparable degrees/ Легко для сприйняття та порівняння ступенів</i>	<i>Fair recognition/ справедлив визнання</i>	<i>Inclusion doctoral level at 3rd cycle/ Включення докторського рівня на третьому циклі</i>	<i>QF-EHEA adopted/ Прийнята РК ЄТВО</i>	<i>NQFs by 2010/ НРК до 2010</i>	<i>NQFs by 2012/ НРК до 2012</i>	<i>Roadmaps for countries without NQF/ Дорожні карти для країн, що не мають НРК</i>	<i>Implementation of key commitments/ Виконання ключових зобов'язань</i>	<i>QF-EHEA 2018: short cycle qualifications as stand-alone qualification/ Кваліфікації короткого циклу як окрема кваліфікація</i>
<i>A system of credits (ECTS)/ Система кредитів (ЄКТС)</i>	<i>ECTS Diploma Supplement (DS)/ ЄКТС Додаток до Диплому</i>	<i>ECTS for credit accumulation/ ЄКТС накопичення кредитів</i>		<i>Coherent use of tools and recognition practices/ Послідовне використання інструментів та практик визнання</i>	<i>Implementation of Bologna tools/ Завпровадження Болонського процесу</i>	<i>Ensure that Bologna tools are based on learning outcomes/ Забезпечення використання Болонських інструментів на основі результатів навчання</i>	<i>Adoption of ECTS Users Guide/ Прийняття Довідника користувачів ЄКТС</i>	<i>DS 2018: digitalisation of the Diploma Supplement/ Цифрування додатку до диплома</i>
<i>European cooperation in quality assurance (QA)/ Європейська співпраця із забезпечення якості</i>	<i>Cooperation between QA and professional/ Співпраця між фахівцями з забезпечення та визнання</i>	<i>QA at institutional and national level/ QA European level/ Забезпечення якості на інституційному та національному та європейському рівнях</i>	<i>ESG for QA adopted/ Прийняті Європейські стандарти та рекомендації</i>	<i>Creation of the European QA Register (EQAR)/ Створення Європейського реєстру забезпечення якості</i>	<i>Quality as an overarching focus for EHEA/ Якість як загальна мета для ЄТВО</i>	<i>Allow EQAR registered agencies to perform their activities across the EHEA/ Дозвіл зареєстрованим в EQAR агентствам діяти в ЄТВО</i>	<i>Adoption of revised ESG and European Approach to QA of joint programmes/ Прийняття оновленого ESG та Європейського підходу до забезпечення якості спільних програм</i>	<i>Database of External Quality Assurance Results (EQAR)/ База даних результатів зовнішнього забезпечення якості</i>

Г. ЗРАЗОК ОПИСУ ПРЕДМЕТНОЇ ОБЛАСТІ

Об'єкт (об'єкти) вивчення та/або діяльності: перелік узагальнених назв процесів, явищ, проблем тощо, які вивчаються, досліджуються та/або є основними об'єктами очікуваної професійної діяльності випускників (не включаються методи, методики та технології, інструменти та обладнання).

Цілі навчання: очікуване застосування набутих компетентностей або як набуття відповідної здатності.

Теоретичний зміст предметної області (з урахуванням Міжнародної стандартної класифікації освіти): теоретичні знання (основні поняття, теорії, концепції, принципи тощо), які створюють відповідну предметну область, невичерпний перелік прикладів вужчих предметних областей (спеціалізацій) у межах предметної області спеціальності.

Теоретичний зміст предметних областей різних спеціальностей не перетинається, а для різних рівнів освіти в межах однієї спеціальності є ідентичним.

Опис теоретичного змісту визначає межі спеціальності і надає можливість відокремити її від інших спеціальностей. Визначений Стандартом теоретичний зміст предметної області відповідає галузі знань, до якої належить спеціальність, та характеризує спеціальність у цілому.

Методи, методики та технології, необхідні для практичного використання та якими має володіти випускник для їх застосування у професійній діяльності: перелік узагальнених назв найбільш важливих для спеціальності груп методів, методик і технологій.

Інструменти та обладнання, які випускник повинен вміти та бути здатний застосовувати і використовувати у своїй професійній діяльності: перелік обладнання, пристроїв, приладів, програмного забезпечення тощо.

ПРИКЛАД: D1 Облік і оподаткування

Опис предметної області	<i>Об'єкт вивчення та/або діяльності:</i> інституціональні механізми бухгалтерського обліку, аналізу та контролю діяльності суб'єктів господарювання; формування фінансової та податкової звітності; участі в інформаційному забезпеченні підготовки звітності зі сталого розвитку підприємств. <i>Цілі навчання:</i> підготовка фахівців, здатних розв'язувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері обліку, аналізу, контролю та оподаткування або у процесі навчання. <i>Теоретичний зміст предметної області:</i> теорії, поняття, принципи і концепції бухгалтерського обліку, аналізу, контролю та оподаткування. <i>Методи, методики та технології:</i> загальнонаукові та спеціальні методи, методики, цифрові та інформаційні технології бухгалтерського обліку, аналізу, контролю, оподаткування та формування фінансової та податкової звітності, участі в інформаційному забезпеченні підготовки звітності зі сталого розвитку підприємств.
---------------------------------------	--

	<i>Інструменти та обладнання:</i> програмні продукти, хмарні сервіси обробки даних в системі бухгалтерського обліку, аналізу, контролю та оподаткування, участі в інформаційному забезпеченні підготовки звітності зі сталого розвитку підприємств.
--	---

ПРИКЛАД: F7 Комп'ютерна інженерія

Опис предметної області	<i>Об'єкт вивчення та/або діяльності:</i> - апаратні та програмні засоби комп'ютерної інженерії: комп'ютерні системи і мережі та їх компоненти, Інтернет речей, системи штучного інтелекту, вбудовані та розподілені системи, операційні системи, інформаційні системи та бази даних, сервери та сховища даних, системи захисту інформації, прикладне, спеціалізоване та системне програмне забезпечення; - методи та способи опрацювання інформації, математичні моделі, алгоритми обчислювальних процесів, інформаційні технології та системи автоматизованого проектування - адміністрування, діагностика, налаштування та технічна підтримка IT-інфраструктур. <i>Цілі навчання:</i> підготовка фахівців, здатних розв'язувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі інформаційних технологій в процесі професійної діяльності або навчання, що вимагає застосування методів і технологій комп'ютерної інженерії та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності, здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях. <i>Теоретичний зміст предметної області:</i> теорії, поняття, концепції, принципи проектування, створення, впровадження, програмування, розгортання та обслуговування апаратно-програмних компонентів комп'ютерних, мережних, інтелектуальних, зокрема нейроморфних, систем та комп'ютерно-керованого обладнання. <i>Методи, методики та технології:</i> методи математичного та комп'ютерного моделювання, автоматизованого проектування програмно-технічних засобів комп'ютерної інженерії; інформаційні технології, технології штучного інтелекту, технології розробки, впровадження прикладного, спеціалізованого та системного програмного забезпечення. <i>Інструменти та обладнання:</i> сучасні інформаційні технології, комп'ютерні системи і мережі, контрольно-вимірювальна техніка, інтегровані середовища та засоби автоматизації проектування, розгортання, обслуговування та адміністрування систем комп'ютерної інженерії.
--------------------------------	---

ПРИКЛАД: H1 Агрономія

Опис предметної області	<i>Об'єкти вивчення та/або діяльності:</i> ґрунти, сільськогосподарські культури, біотичні та абіотичні фактори ризику, добрива, регулятори росту, засоби захисту рослин, компоненти агроценозів, технологічні процеси вирощування, догляду, збирання, доробки, зберігання та первинної переробки рослинної продукції, управління та обслуговування ферм і виробництва необробленої рослинницької продукції. <i>Цілі навчання:</i> підготовка фахівців, здатних вирішувати типові спеціалізовані задачі в галузі агрономії або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів аграрних наук та може характеризуватися певною
--------------------------------	--

	невизначеністю умов; відповідальність за результати своєї діяльності; здійснення контролю інших осіб у визначених ситуаціях. <i>Теоретичний зміст предметної області:</i> теорія, поняття, концепції і принципи агрономії, сталого управління ґрунтами та продукційними процесами агроценозів, контролю шкідливих організмів, керованого та кліматоорієнтованого виробництва продукції рослинництва, управління виробничими ризиками. <i>Методи, методики та технології:</i> методи, методики та технології моніторингу, діагностики агроценозів, досягання необхідного рівня врожайності та якості продукції залежно від цільового призначення в агрономії, статистичні методи обробки даних, технології механізації, автоматизації та цифровізації процесів вирощування, догляду, збирання, доробки, зберігання та первинної переробки рослинницької продукції. <i>Інструменти та обладнання:</i> інструменти та обладнання моніторингу та діагностики агроценозів, аналізу якості продукції, догляду за посівами й збирання, доробки, зберігання й первинної переробки, спеціалізоване програмне забезпечення та цифрові сервіси, бази даних факторів вирощування рослинницької продукції.
--	---